

วาระผู้สูงอายุ กับ วาระวิจัยระบบสุขภาพ Older Adults Agenda and Health Systems Research Agenda

ปี 2566 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 พ.ศ. 2566-2580 (หลังจากที่เริ่มมีแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรก พ.ศ. 2525-2544 และ แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะที่ 2 พ.ศ. 2545-2565) โดยแผนระยะที่ 3 มีวิสัยทัศน์ คือ “ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดี มีหลักประกันมั่นคง เป็นพลังพัฒนาสังคม”⁽¹⁾ บทนิพนธ์ในวารสารฉบับนี้ มีข้อค้นพบที่ช่วยสนับสนุนการไปสู่วิสัยทัศน์ของแผนนี้

การระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 มีข้อกังวลว่าผู้สูงอายุจะได้รับผลกระทบมาก และกระทบถึงอายุขัยประชากร (life expectancy) กับโครงสร้างประชากรโลก ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอายุขัยประชากรช่วงที่มีโควิด-19⁽²⁾ จาก 29 ประเทศ (27 ประเทศในยุโรป สหรัฐอเมริกาและชิลี) โดยใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2562-2564 พบผลกระทบที่แตกต่างกันมากระหว่างประเทศ ประเทศในยุโรปตะวันตกประสบปัญหาอายุขัยลดลงในปี 2563 แต่ก็สูงกลับคืน (bounce back) ในปี 2564 โดยประเทศที่อายุขัยไม่ลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้นจากปี 2562 เพียงประเทศเดียวคือนอร์เวย์ ส่วนประเทศในยุโรปตะวันออก สหรัฐอเมริกา และชิลีพบปัญหาอายุขัยลดลงตลอดช่วงที่ศึกษา การลดของอายุขัยประชากรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราการรับวัคซีนของประชากร นั่นคือวัคซีนช่วยป้องกันการลดอายุขัยประชากรได้ ในปี 2564 กลุ่มอายุที่เสียชีวิตมากพบในผู้ที่อายุน้อยกว่า 80 ปี นอกจากนั้น ยังพบว่าอายุขัยของเพศหญิงกลับเพิ่มขึ้นถึง 24 ประเทศ และสำหรับสหรัฐอเมริกานั้น ความต่างของอายุขัยระหว่างเพศ (gender life expectancy gap) คือเพศหญิงอายุขัยมากกว่าเพศชาย เพิ่มจาก 5.72 ปี เป็น 6.69 ปี เพิ่มขึ้นเกือบ 1 ปี

ส่วนการศึกษาในประเทศไทยที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้

เกี่ยวกับผลกระทบของการระบาดของโควิด-19 ต่อคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในช่วงต่างๆ ของการระบาด⁽³⁾ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามแต่ละภูมิภาคและช่วงเวลา ในภาพรวมพบว่า ช่วงปี 2564 มีคะแนนลดลงจากช่วงปี 2563 เนื่องจากมีการระบาดของโรคมากขึ้นและมีมาตรการที่รบกวนชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น โดยมีข้อสังเกตว่า ระดับคะแนนความพึงพอใจที่ให้แบบรวบยอด (visual analogue scale) มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนคุณภาพชีวิตที่ได้จากคำถาม 5 ด้าน ที่ประเมินเป็น 3 ระดับ (quality of life in 5 domains and 3 levels)

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงมีส่วนสัมพันธ์กับข้อจำกัดของการเคลื่อนไหวและการดำรงชีวิต การศึกษาความยินดีจ่ายสำหรับบริการการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง⁽⁴⁾ เป็นการศึกษาที่พยายามผลักดันให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันที่ยั่งยืน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องประสบปัญหา ที่ต้องพึ่งพิง/พึ่งพาผู้อื่น เพื่อให้ความพึงพอใจต่อภาวะสุขภาพอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ สถานการณ์การคลังสุขภาพถ้วนหน้า (universal health coverage financing) เพื่อเป้าหมายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ต้องการแหล่งเงินที่เป็นธรรม (equitable source of finance) เพิ่มขึ้นเพื่อความยั่งยืน ประเทศไทยยังต้องการการศึกษาวิจัยในแนวนี้อีกมาก

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่เหลืออยู่หรือไม่ ไม่ใช่ประเด็นหลักของกรณีศึกษาด้านเกียติเพื่อเข้าใจความต้องการใส่ฟันทดแทนของผู้สูงอายุ⁽⁵⁾ แนวคิดการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาขึ้นนี้ที่สะท้อนความคาดหวังตามวิสัยทัศน์ให้ผู้สูงอายุเป็นพลังพัฒนาสังคมนั้น คาดหวังให้ผู้สูงอายุยังคงบทบาทในชุมชน ความต้องการใส่ฟันทดแทน

จึงไม่ใช่เพื่อบดเคี้ยวอาหาร และไม่ใช่การผืนสังขารที่ร่วงโรยตามวัย และมีหลายปัจจัยที่รบกวนความต้องการ และความ ต้องการมีลักษณะพลวัตสูง (dynamic) การออกแบบวิธีปฏิบัติ ทั้งที่มีนโยบายชัดเจนให้มีพื้นที่แทน 1 ชุดทุกๆ 5 ปี เป็นอุปสรรคต่อความครอบคลุมอย่างมีประสิทธิภาพ (effective coverage) ของนโยบายการมีพื้นที่แทนของผู้สูงอายุได้ การวิจัยในลักษณะนี้ช่วยปรับปรุงการออกแบบนโยบายเพื่อความครอบคลุมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (inclusiveness)

การมีชีวิตยืนยาวจนเป็นผู้สูงอายุเป็นการเพิ่มโอกาสการเป็นโรคที่มีระยะพักตัวระยะยาว ซึ่งข้อค้นพบอาจมีประโยชน์ต่อกลุ่มวัยเด็กและวัยทำงานที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน การศึกษาจากสหรัฐอเมริกา⁽⁶⁾ ติดตามผู้สูงอายุแบบกลุ่มร่วมรุ่นจำนวน 60 ล้านคนติดตามระยะยาวถึง 16 ปี จากฐานข้อมูลสวัสดิการรัฐด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ (Medicare) และผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูล (Medicaid) เป็นโอกาสให้ทำการศึกษาอุบัติการณ์โรคสมองเสื่อมได้ และยังสามารถหาความสัมพันธ์กับปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านบวก เช่น การมีพื้นที่สีเขียวของสวนสาธารณะ กับปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านลบ เช่น ฝุ่น PM2.5 ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ พื้นที่น้ำท่วม จะมีข้อค้นพบว่า พื้นที่สีเขียวอาจช่วยป้องกันการมีผู้ป่วยสูงอายุที่ต้องนอนโรงพยาบาลด้วยโรคสมองเสื่อม การศึกษานี้สามารถทำได้ เพราะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหลายอย่าง อย่างหนึ่งในนั้นคือการมีรหัสไปรษณีย์ที่มีความละเอียดสูง ที่เป็นจุดเชื่อมโยงให้ใช้ตัวแปรภูมิสารสนเทศบรรยายสุขภาพได้ งานวิจัยรหัสไปรษณีย์ที่มีความละเอียดสูงที่มีมาแล้วในประเทศไทย จากระหัสไปรษณีย์ที่มีเลข 5 หลัก เพิ่มตัวเลขต่อท้ายอีก 4 หลัก หรือ postcode+4⁽⁷⁾ สมควรที่จะได้รับความสนใจพัฒนาต่อเพื่อให้สามารถก่อประโยชน์ตามแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุก่อนสิ้นปี 2580 และยังเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มวัยอื่น (intergenerational spillover effect) อีกด้วย

References

1. Ministry of Social Development and Human Security. Action Plan for Older Adults Phase 3 (2023-2037). [cited 2022 Dec 21]. Available from: https://www.dop.go.th/download/laws/th1653553501-843_0.pdf. (in Thai)
2. Schöley J, Aburto JM, Kashnitsky I, Kniffka MS, Zhang L, Jaadla H, et al. Life expectancy changes since COVID-19. *Nature Human Behaviour*, Volume 6;17 October 2022:1649–59. doi: <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01450-3>.
3. Aree-Ue S, Saraboon Y, Roopsawang I, Chintapanyakun T, Intharakasem S. Changes in quality of life among Thai older adults during corona virus-19 pandemic. *Journal of Health Systems Research* 2022;16(4):421-36.
4. Phatchana P, Chaiyasong S, Kalapat R, Sankong N, Saramunee K, Malasai K, et al. Willingness to pay for elderly care in Nam Phong district, Khon Kaen province. *Journal of Health Systems Research* 2022;16(4):437-55.
5. Thinsathid N, Kettratad M. Understanding perceived needs for tooth replacement in older adults: a case study of Dan Kwian. *Journal of Health Systems Research* 2022;16(4):456-71.
6. Klompmaker JO, Laden F, Browning MHEM, Dominici F, Jimenez MP, Ogletree S, et al. Associations of greenness, parks, and blue space with neurodegenerative disease hospitalizations among older US adults. *JAMA Network Open*. 2022;5(12):e2247664. doi:10.1001/jamanetworkopen.2022.47664.
7. Kongmuang C. Uses of postcode: more than delivering letter. *Journal of Social Sciences, Naresuan University* 2017;13(1):95-112.

ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย

บรรณาธิการ